

Bomen nieuws

Zomer
2008

Vakcursussen Bomen

Cursuslocatie: Arnhem

Wij doen alles voor een gedegen overdracht van vakkennis en goede kwaliteitseisen voor het boombeheer ...

**Al moeten we er voor
op onze kop staan!**

Zie voor onze cursuskalender en informatie over de KBB® (Kwaliteitsrichtlijnen Boombeheer) onze site www.nocb.nl

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesbureau
register-taxateur van bomen

Postbus 168, 6930 AD Westervoort
Tel. 0313 - 630 688 - Fax 0313 - 633 618
Zie ook onze cursusagenda: www.nocb.nl

*Vanaf 4 deelnemers ook "aan huis"!
Zie www.nocb.nl*

**Mr B.M. Visser
& Partners**

Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon: 0543 - 51 85 17 / fax: 53 46 93
e-mail: bmvisser@freeler.nl

Er gaat veel veranderen voor bomen én voor u op het gebied van regelgeving. Met de intrede in 2009 van de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO) is er voor burgers één loket voor de aanvraag van een vergunning: aparte kap-, bouw- en monumentenvergunningen zijn dan van de baan. Alles moet snel en efficiënt. Op zich is dat prima. Maar dat betekent wel dat gemeenten goed in beeld moet hebben waar de belangrijke bomen staan. En wat precies hun waarde is.

De workshops en de cursus van de Bomenstichting gaan in op de gevolgen van de invoering van de WABO en zijn vooral bedoeld voor groenbeleidsmedewerkers en groenbeheerders van gemeenten.

Zijn uw bomen op de toekomst voorbereid?

workshops en cursus - najaar 2008

De eendaagse workshop geeft duidelijke richtlijnen voor praktisch en zorgvuldig bomenbeleid. Ofwel hoe kun je efficiënt prioriteiten stellen voor het behoud en de bescherming van waardevolle bomen.

De vierdaagse cursus gaat dieper in op de specifieke situatie in de deelnemende gemeenten. De deelnemers leren kansen en problemen in hun gemeente te analyseren en worden begeleid naar een bomenbeleid op maat.

Workshop

Van kap- naar omgevingsvergunning Dinsdag 4 of donderdag 20 november
Beide dagen in Utrecht

Cursus

Blauwdruk groenbeleid

Donderdag 9 en 30 oktober en 13 en 27 november
Drie dagen in Apeldoorn en één dag excursie in Amsterdam

Aanmelden

Inschrijven kan door het inschrijfformulier van de website www.bomenstichting.nl te downloaden en dit volledig ingevuld aan de Bomenstichting toe te sturen. Beheerderabonnees van de Bomenstichting krijgen korting. De korting geldt ook voor de tweede en volgende deelnemer van een organisatie.

Bomen
stichting

In dit nummer...

Tonijn

De spoorlijn in mijn woonplaats wordt uitgebreid over het terrein van een voormalig opslagdepot. Het was een aangename wildernis geworden met bramen, eikjes, wat wilgen, geurende acacia's, een enkele overvloedig bloeiende roos, esdoorns en *dé* esdoorn.

's Winters zie ik het terrein vanuit de trein, 's zomers loop en fiets ik er regelmatig. Met die esdoorn had ik wat. Het was een mooie, ongewone, gewone esdoornzaailing *Acer pseudoplatanus* van een jaar of vijftig, zestig. Het ongewone was de rode tint; een natuurlijke variatie die wel vaker spontaan ontstaat en aangeduid wordt met f. purpureum. De vrij uitgegroeide boom was prachtig begroeid met klimop. Niet overmatig, maar zoals het hoort in een kerngezonde boom, in de kracht van zijn leven. Het tracé voor het nieuwe spoor was uitgezet en er waren veel bomen gekapt. 'Mijn' esdoorn stond er nog. Duidelijk ontzien en evenals een paar andere bomen getooid met een rood-wit plastic lint. Ik was gerustgesteld.

Dit voorjaar reed ik op een herfstachtige ochtend met de trein er weer langs. Ik was expres aan de goede kant gaan zitten om de vorderingen gade te slaan. U voelt het al aankomen ... de esdoorn was geveld. De klok gave stam lag, ontdaan van alle zijtakken, naast zijn stobbe. Het prachtige, witte esdoornhout blonk in de lage ochtendzon. Een troosteloos gezicht, dat in een flits op mijn netvlies kwam en mij voor een lange tijd niet meer losliet. De associatie ontstond met het beeld van een tonijn op een Japanse vismarkt. De eens zo krachtige zilveren vis ligt daar ontdaan van al zijn vinneten als klomp vlees te wachten op een consument.

Die esdoorn had alle potentie uit te groeien tot een monumentale boom. Of er een vergunning was verleend om hem neer te halen wist ik niet en ik had er ook helemaal geen behoefte meer aan dat te weten. Over vergunningen gesproken: Meester Frank Visser, beter bekend als de Rijdende Rechter heeft in zijn jarenlange gelijknamige NCRV-programma vele malen het oordeel moeten vellen over het getouwtrek tussen burens over de aanwezigheid van een boom. Roelie de Weerd zocht hem op en peilde zijn bomengevoel.

Frank Moens

Speelbomen

Wat kan je een kind meer wensen dan lekker spelen in de natuur. Hutten bouwen, boompje klimmen en wat zo meer. Toch is klimmen in bomen geen vanzelfsprekendheid meer. Het lijkt te worden overschaduwd door de dreiging van claims aan de eigenaar als het een keer misgaat. Toch moedigt Annemiek van Loon het spelen in bomen aan. En nog wel met nodige redenen omkleed.

4

De trekproef in het nieuws

Er is veel te doen geweest rond trekproeven bij bomen. De Anne Frankboom onderging het recent twee keer voordat over het behoud werd beslist. Erik Platje legt in twee afleveringen uit hoe het werkt en ontzenuwt de gedachte dat een boom met deze proef is om te trekken.

6

De Haarlemse Bomenwachters

De Bomenstichting werkt behalve met individuele boombeschermers samen met een legertje lokale groepen die opkomen voor het behoud van bomen. Johan Loermans sprak met de mensen achter de succesvolle groep in Haarlem.

8

En verder in dit nummer:

Het gaat niet om de boom.	Column: Respect	17
Het gaat om de buurman.	Kort nieuws	20
Anne Frankboom is veilig!	Helène van der Poel	23
Boeken en zo	Agenda	23
De vaantjesboom lijkt in bloei	Colofon	23
een volgehangen droogmolen	Monumentale boomtopper	24
De Boomkikker		16

omslag: Bloei van de vaantjesboom, *Davidia involucrata*
foto: Frank Moens

foto: Frank Moens

Speelbomen

Annemiek van Loon

In het openbaar gebied wordt veel ruimte en geld besteed aan speelvoorzieningen. Ze voldoen aan alle veiligheidsvoorschriften; de toestellen zijn gekeurd en ze zijn, afhankelijk van de valhoogte voorzien van een dikke of dunner rubberen ondergrond en de schouwgegevens worden bijgehouden in een logboek. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de huidige cultuur van iemand aansprakelijk stellen, zodra er iets mis gaat. Deze aansprakelijkheidscultuur laat in het speelbeleid echter weinig speelruimte over voor het kind. Op de monofunctionele wipkip is een kind snel uitgekeken. Wanneer een kind op zoek gaat naar zijn eigen grenzen en daarmee de grenzen van de wipkip overschrijdt is er sprake van vandalisme. Het vrije spel waar een beroep wordt gedaan op de eigen fantasie en waar, dankzij bulten, schaafwonden en vieze broeken de fysische en motorische ontwikkeling wordt gestimuleerd, hoeft weinig geld en ruimte te kosten. Het enige wat we hoeven te doen is enkele normen loslaten.

Opkronen

Het niet opkronen van bomen in parken en plantsoenen levert veel speelgelegenheid op. Bomen met een bestemming om wegen en lanen te begeleiden worden al op de kwekerij voorbereid op een hoge takvrije stam. Vanuit het oogpunt van verkeersveiligheid is dit logisch en gewenst. In parken echter worden bomen opgekroond omdat de grasmaaier er onderdoor moet kunnen. Hier ontgaat menig een de logica. Kunstmest, vervilting en maaischade doen de boom eerder slecht dan goed. Ook klimmende kinderen kunnen en zullen de boom beschadigen. Wel wordt hierdoor de betrokkenheid met de natuur en bomen vergroot.

Veiligheid

Met de veiligheidsvoorschriften voor speeltoestellen is de maatschappij niet gediend. Het aantal schadeclaims zal zijn verminderd maar we zijn er niet beter van geworden. Aan het spelen is inherent het verleggen van je grenzen. Wanneer je een grens overschrijdt doet dat pijn en daardoor leer je. Wanneer je uit een boom valt weet je dat je de volgende keer beter op moet letten. Valdempende tegels onder speeltoestellen lijken sympathiek maar de weg op de fiets naar school is er niet mee gepleveld.

Socialiseren

Het stedelijk gebied kent een speelvelden- en speeltoestellenaanbod dat exact is afgestemd op diverse leeftijdsklassen. Peuters spelen met peuters en jongeren hebben hun eigen JOP's (jongeren ontmoetingsplaatsen). Ouderen bezetten op strategische plekken de 'leugenbankjes', waar de laatste nieuwtjes worden besproken. Wanneer parken en plantsoenen een breder aanbod bieden om er te gaan spelen en te verblijven zullen verschillende doelgroepen makkelijker socialiseren, wat het wederzijds begrip kan vergroten.

Als het aan kinderen ligt is iedere boom een speelboom. Er valt bij iedere boom wel iets te zien, te voelen, te sjorren of te klimmen. Een boom biedt eindeloos vermaak. Psychologen, fysiologen en pedagogen zijn het er na onderzoeken over eens dat voor de geestelijke en lichamelijke ontwikkeling van een kind de natuur moeilijk is te vervangen. Deze natuur ligt voor ieder kind binnen handbereik wanneer hun ouders en de ontwerpers en de beheerders van de openbare ruimte ook in ieder boom een speelboom zouden zien. Veel recent verschenen boeken geven antwoord op de vraag waarom spelen in de natuur belangrijk is. Hier wordt ingegaan op de vraag hoe we de natuur bereikbaar maken voor ieder kind. Het huidige speelbeleid heeft meer met beleid te maken dan met spelen.

'Binnenshuis' is dit al een tendens waar kinderopvang in verzorgingshuizen wordt georganiseerd. Bomen zijn zo multifunctioneel dat ze naast speeltoestel ook parasol, windscherm en ontmoetingsplek kunnen zijn. Een dergelijke plek hoeft meestal niet speciaal te worden aangelegd. Het beter ontsluiten van bestaand plantsoen is vaak de eerste stap.

Natuurbeleving

De bestaande beplanting kan worden aangevuld om de belevingswaarde te vergroten. Niet alleen het klimmen in bomen is spannend. Ook je neus verlengen met helikoptertjes van de esdoorn blijft een evergreen. Bijna ieder boom heeft zaden, knoppen, bloemen en bladeren die de moeite waard zijn om je over te verwonderen. Zorgen voor een grote diversiteit is daarom al voldoende. Ook heesters doen hier uiteraard mee. Denk daarbij ook aan de geur, bloemkleur en insectenbezoek. Op deze plekken moet de beheerder de gangbare criteria van orde en netheid loslaten. Waar gespeeld wordt kan het niet netjes zijn. Durf snoeihout drie weken te laten liggen en ruim die hut van lelijk plastic pas op als deze op woensdagmiddag niet meer wordt bewoond. Natuurlijk zal er wel eens een keer een struik of een boom het loodje leggen. Dit hoeft niet altijd kwade opzet te zijn. Spelen is naast het bouwen en creëren ook het ontdekken van materialen. En dan wil er nog wel eens wat breken.

Hoewel de fysieke ruimte in de stad beperkt is zijn er manieren genoeg om het spelen meer ruimte te geven. Achter de computer blijft de meest veilige en schone plek. Het levert ons en onze kinderen zo weinig op. Door meer te leren kijken met de ogen van een kind kan de openbare ruimte met weinig middelen veel meer gaan betekenen.

foto 1

Foto 1: Bosplantsoen is in iedere wijk binnen speelbereik. Al na 15 jaar is een eik, meidoorn of hazelaar klimbestendig.

Foto 2: Snoeihout is prima speel materiaal want het mag kapot. Het échte spelen houdt in dat materiaal en eigen kracht ontdekt worden. Bouwen en (af)breken horen hier bij. Als beheerder hoef je alleen maar te gedogen.

Foto 3: Vooral de stukjes niemandsland hebben in de stad veel te bieden. Hier hebben kinderen hun eerste natuurbelevissen omdat hier vogels, insecten en egels voorkomen. Net als scharrelkinderen zijn deze afhankelijk van rommelhoeken. De grootste bedreigingen zijn de projectontwikkelaar, hondenpoep en de opruimende beheerder.

Foto 4: Bomen hebben veel meer te bieden dan monofunctionele speeltoestellen. Iedere boom voelt anders, verandert met de seizoenen en raakt nooit uit de mode. Naast de klimuitdaging kan geen speeltoestel op tegen de beschutting die een boom geeft.

foto 2

foto 3

foto 4

foto's op deze pagina: Annemiek van Loon

Klimboom voor Rotterdam

Helène van der Poel, directeur van de Bomenstichting, hield tijdens het symposium Klimbomen een pleidooi voor het inrichten van natuurlijke speelplaatsen waar kinderen ook in bomen kunnen klimmen. Het symposium vond op 6 juni j.l. plaats in Rotterdam. Na afloop overhandigde zij symbolisch een nog te planten klimboom aan een Rotterdams meisje van negen dat om een klimboom heeft gevraagd en de wethouder van Jeugd, Leonard Geluk. De plantplaats is nog niet bekend. Pius Floris Boomverzorging en Ebben Boomkwekers droegen bij aan realisatie en levering.

De trekproef in het nieuws

Erik Platje

In de strijd om het behoud van de Anne Frankboom werd gezocht naar het antwoord op de vraag: is de Anne Frankboom gevaarlijk of niet? Om zo'n vraag te kunnen beantwoorden beschikken we over een scala aan gereedschap en instrumenten. En voor de interpretatie van de meetresultaten en afwegingen zien we ons gesteund door diverse wetenschappelijke theorieën. Hoe een boomexpert te werk gaat wordt in twee afleveringen toegelicht. Hier het eerste deel dat ingaat op de trekproef, één van de onderzoeken die bij de Anne Frankboom werden uitgevoerd. De trekproef kwam uitgebreid in het nieuws, omdat deze proef tot de verbeelding spreekt en bovendien cruciale informatie opleverde. De tweede aflevering gaat over metingen met behulp van geluidsgolven.

Niet op iedere stormwaarschuwing van het KNMI volgt een zware storm. Echter, als de storm wel goed doorzet, staan er de volgende dag vaak foto's van omgewaaide bomen in de krant. In veruit de meeste gevallen raakt de boom ontworteld, zelden breekt de stam zelf. Wat de oorzaak van het omwaaien is, komt pas aan het licht als het kwaad al geschied is. Vroeger probeerde men de stabiliteit en daarmee de kans op omwaaien te bepalen door te kijken naar de kwaliteit van het wortelstelsel: nijver handwerk dus. Verlies aan wortels bleek echter geen betrouwbare inschatting van de stabiliteit van de boom op te leveren, en daarmee werd de basis voor de behoefte aan een andere methode gelegd: de trekproef.

Windsimulatie

Rond 1980 begon een groep Duitse onderzoekers met het trekken aan bomen (Sinn, G. & L. Wessolly, 1989: Messungen an Bäume). Het eerste onderdeel van die proeven – kijken bij welke kracht een gezonde boom ondersteboven wordt getrokken – leverde niet zo veel problemen op. Je meet de trekhoogte (hefboom) en de kracht. Het tweede onderdeel – de vertaling van die kracht naar vergelijkbare windbelasting op die boom – kostte meer tijd en inspanning. Een essentieel onderdeel van de proeven vormt het opmeten van de boom. De hoogte en de breedte van de kroon leveren het verticale oppervlak op waarmee door de wind kracht op de wortelkluit wordt uitgeoefend. Bij een hoge boom is de hefboom op de stamvoet en de wortelkluit natuurlijk groter dan bij een boom met een lage kroon. Maar er moet ook rekening worden gehouden met de boomsoort en de levensfase waarin de boom verkeert.

Stroomlijn

Jonge twijgen en takken zijn flexibel en buigen gemakkelijker mee met de wind. Dit levert een betere windgeleiding

op en dus een lagere belasting op de stamvoet. Naarmate de twijgen verhouten en in dikte toenemen, worden ze stugger. Hetzelfde gaat op voor het loof: fris jong blad is veel soepeler dan blad dat al langere tijd aan de boom zit. Eikenblad is veel stugger dan het blad van lindes. Als het gaat om windgeleiding spant het loof van de ratelpopulier de kroon: het blad van deze boomsoort zit aan een lange, buigzame steel.

Het windgeleidende gedrag werd uitgebreid onderzocht met voor verschillende boomsoorten zogenaamde Cw-waarden als resultaat. Dit is de Cw-waarde waar constructeurs van voertuigen zo'n grote waarde aan hechten: een betere stroomlijn levert een lager brandstofgebruik op. Terug naar de bomen: een lagere Cw-waarde houdt in dat de wind minder op de boom aangrijpt.

Kiepcurve

Met deze informatie in de hand begonnen de onderzoekers echt grote aantallen bomen te meten. Het samenvoegen van alle meetresultaten vormde de sleutel tot een breed toepasbare methodiek: een bepaalde kanteling van de wortelkluit komt overeen met een zeker percentage van de belasting die nodig is om een boom om te laten kiepen. Dit is de algemene kiepcurve: een boom blijft bij een speci-

fieke belasting overeind staan, indien de stamvoet bij een belasting van 40% van die kracht niet verder uit het lood komt dan 0,25° (Wessolly & Erb, 1998: Baumstatik). Dit maakt het mogelijk om de 'kiepkracht' uit te rekenen, oftewel de minimale kracht die nodig is om een boom om te 'kiepen' of kantelen.

Nu kan voor een boom van een zekere omvang de theoretische windbelasting uitgerekend worden. De toetsing vindt meestal plaats tegen de belasting bij een windsnelheid van 118 km/u (ondergrens windkracht 12 Beaufort), met daarbovenop een veiligheidsmarge. Een veilige boom moet namelijk zonder problemen windsnelheden tot orkaan-kracht kunnen doorstaan.

Trekproef

Bij de uitvoering van de trekproef wordt gekeken hoe de boom zich gedraagt als er ongeveer 40% van die referentiekraft op de boom wordt uitgeoefend. De kracht wordt gemeten met een elektronische krachtopnemer. De hellingshoek van de wortelkluut wordt eveneens gemeten en wel in vier richtingen. Zolang de boom niet verder uit het lood raakt dan die 0,25°, dan is in principe de stabiliteit voldoende gewaarborgd. In de analyse wordt verder rekening gehouden met een aantal omgevingsfactoren, zoals eventuele windversterkende (flatgebouwen, open ruimtes) en windverzwakkende factoren, de groeiplaats en het gebruik van de omgeving van de boom.

De trekproef is een boomvriendelijke meetmethode, die uitsluitsel geeft over de kwaliteit van de verankering van een boom. Om de veiligheid tijdens de uitvoering van de trekproef te garanderen worden de kracht en de hellingshoek continu in de gaten gehouden. De hellingshoek van de kluut mag niet boven een halve graad uitkomen, omdat

foto's bij dit artikel: Enik Platje

Voor deze boom was een trekproef niet meer nodig.

anders de eerste wortelschade begint op te treden. Tevens wordt zo voorkomen dat een boom onverhoopt ondersteboven wordt getrokken.

Ervaringen

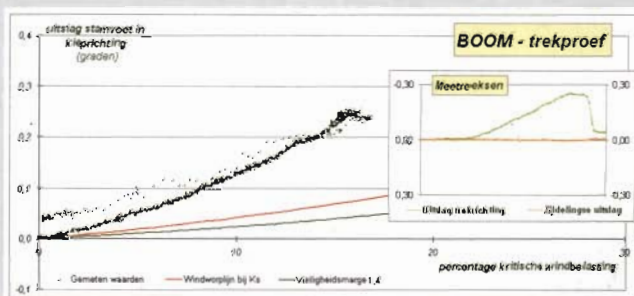
Gezonde, onbeschadigde bomen blijken te beschikken over een meervoudige zekerheid tegen wind met orkaankracht! Over het algemeen geldt ook dat naarmate bomen ouder en dus groter worden, die zekerheid toeneemt. Monumentale bomen staan soms 10 keer zo sterk verankerd als noodzakelijk is. In de stedelijke omgeving is wortelruimte vaak een beperkende factor. Hier hebben bomen minder mogelijkheden voor doorworteling. Dit is terug te vinden in lagere stabiliteitsreserves. Hieruit kan ook worden geconcludeerd dat wortelschade bij bomen in een stedelijke omgeving sneller leidt tot een gebrekkige verankering.

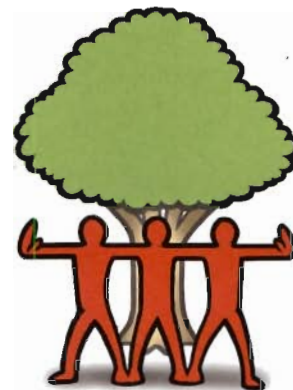
Paardenkastanje in Oud Zuilen

Een monumentale paardenkastanje voor een woning in Oud Zuilen vertoonde tijdens de storm van 18 januari 2007 opvallend veel beweging. De eigenaar wilde de boom niet graag kwijt en hij had de hoop dat de boom met wat snoeimaatregelen veilig zou kunnen blijven staan. Hierop werd een trekproef op de boom uitgevoerd om de kwaliteit van de verankering te bepalen. In de grafiek is te zien dat de hellingshoek bij minder dan 20% van de kritische windlast al over de 0,25 graad stijgt. De hellingshoek zijdelings op de trekrichting blijft nihil.

Bij dit bezoek kwamen ook de veroorzakers van de instabiliteit in zicht: verse vruchtlichamen van de korsthoutskoolzwam, een wortelparasitaire schimmel, en wortelsterfte door rioolgas. De boom is na het onderzoek geveld, omdat het enige veilige alternatief was het kroonvolume met meer dan 50% te reduceren.

De Haarlemse Bomenwachters

Johan Loermans

De belangengroep Haarlemse Bomenwachters is actief in hun stad om bomen en groen te behouden. Onlangs hebben zij succes behaald omdat de politiek een groenplan heeft aangenomen. Dit houdt in dat bij de vormgeving van grote projecten de consequenties voor het groen in beeld gebracht moeten worden én dat het bestaande groen als uitgangspunt wordt genomen. Hierdoor worden in Haarlem grote bomen effectiever beschermd bij grote projecten. Hilde Prins vertelt over het verhaal achter het behaalde succes.

Veel bewoners in Haarlem trekken zich het lot van bomen en groen aan in hun omgeving. Ze vinden dat er te onzorgvuldig met het groen wordt omgesprongen. In mei

“Belangrijk is om contact te zoeken met de stedenbouwkundigen en hen te informeren. Hier ligt ook een taak voor de Bomenstichting.”

2006 heeft Groen Links een werkgroep bomen opgericht, in reactie op het feit dat op diverse locaties grote bomen onnodig werden gekapt. Bij deze werkgroep hebben zich bezorgde bewoners en groendeskundigen aangesloten.

Hieruit is de belangengroep de Haarlemse Bomenwachters ontstaan.

De Haarlemse Bomenwachters bestaat uit een groep mensen waaronder boomverzorgers als Mark Helsloot. Gezamenlijk hebben ze veel verschillende deskundigheden. De belangengroep is op verschillende fronten actief. Zo informeert en ondersteunt ze bijvoorbeeld bewoners in wijken bij bezwaarprocedures tegen kap. Er zijn ook bomenwachters die controleren of er aan de herplantplicht is voldaan. Hilde Prins, die ook contactpersoon is van de Bomenstichting in Haarlem, treedt zelf vooral op als beleidsadviseur. Vanuit haar eigen achtergrond als beleidsadviseur van vroeger de provincie Noord-Holland en tegenwoordig de Gemeente Zandvoort, adviseert zij sinds 2007 politieke partijen over het groen- en bomenbeleid in Haarlem. Zij weet als geen ander de deuren te openen naar de groenambtenaren. Haar aanwezigheid in de politiek blijkt mensen bewust te maken van de waarde van groen en bomen. Hilde kan de politiek op haar beurt weer informeren over de resultaten van de belangengroep, bijvoorbeeld hoe de herplantplicht uitgevoerd wordt.

Op weg naar een groener beleid

“De stedenbouwkundigen blijken machtiger te zijn in de besluitvorming dan de groenmedewerkers van de gemeen-

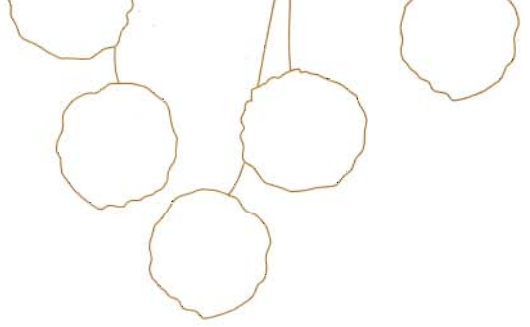
Hannie Schaftstraat in Haarlem Zuid met 50 jaar oude bomen moet wijken voor een groot sloop-/nieuwbouwproject. Stedenbouwkundigen gaan voor hun ontwerp uit van een kaalgeslagen gebied.

foto: Gino Smit

Bomenwachters in de wijk

Dat de Haarlemse Bomenwachters vanuit de wensen en behoeftes van de bewoners werken, blijkt onder andere uit de samenwerking met het burgerinitiatief ‘Groennorm voor Haarlem’. Hierin wordt onderzocht waar de kansen voor meer groen liggen. Er komt een groenstructuurplan waarin gekeken wordt hoeveel m² groen per wijk nodig is. Het groenstructuurplan wordt opgesteld door de gemeente samen met een klankbordgroep, die bestaat uit vertegenwoordigers van de wijkraaden en groene belangenorganisaties.

De bomenwachters roepen de Gemeente Haarlem tevens op om elke wijkraad 25 bomen aan te bieden, waar zij zelf een plek voor mogen aanwijzen. Met maar liefst 36 wijkraaden levert dit 900 extra bomen op. Een mooie en duurzame vergoeding voor wat ooit is weggehaald.

te die begaan zijn met het lot van bomen" zegt Hilde Prins. "Hun ontwerpen beginnen met een blanco papier, terwijl er in werkelijkheid grote bomen staan." Het groen in het plan werd aan dergelijke ontwerpen pas later toegevoegd. In de voorbereiding blijkt dan al zoveel geïnvesteerd te worden, dat de politiek de plannen om financiële en procedurele redenen niet meer kan afkeuren, zodat er niet een nieuw ontwerp gemaakt kan worden. Duidelijk is dat het denken over groen om moet bij de stedenbouwkundigen en de politiek. Belangrijk is om contact te zoeken met de stedenbouwkundigen en hen te informeren. Hilde zegt hierover, "Hier ligt ook een taak voor de Bomenstichting. Zij kan hierover publiceren in stedenbouwkundige vakliteratuur."

"Hun ontwerpen beginnen met een blanco papier, terwijl er in werkelijkheid grote bomen staan."

In april 2007 is er, mede door influisteren van de Bomenwachters, een groenparagraaf aangenomen, waarin bij bepaalde besluiten de consequenties voor het groen, inclusief de bomen moeten worden weergegeven. De praktijk wijst echter uit dat de groentoets nog lang niet altijd wordt toegepast. In de Slachthuisbuurt Zuid, waar Hilde zelf is opgegroeid, zouden van de 429 bomen er 273 moeten wijken. 72 van deze bomen zijn waardevol genoeg om te behouden, onder andere vanwege hun omvang (20-115 cm dik). Het openbaar groen zou van 39 m² terug worden gebracht naar 25 m² per woning. De Bomenwachters heeft de politieke partijen duidelijk gemaakt, dat 50 jaar oude bomen een meerwaarde zijn in

een wijk waar de bestaande woningen zelf worden vervangen door nieuwe.

De Bomenwachters heeft de politiek er ook op gewezen dat de groentoets op de Slachthuisbuurt Zuid daadwerkelijk moet worden nageleefd. Op 27 maart j.l. is er een motie aangenomen dat het groen en de bestaande bomen van nu af aan meegenomen moeten worden in de ontwerpfase. Er zal dus eerst een inventarisatie van het groen en de bomen moeten plaatsvinden. En dit geldt dus voor alle renovatie- en nieuwbouwplannen die in de toekomst plaats gaan vinden. Het groenplan zal in het vervolg als onderlegger op de ontwerptafel klaarliggen. Er wordt daarom nu een lijst gemaakt, waarin wordt vastgesteld in welk stadium de huidige projecten in de gemeente zich bevinden.

Hilde Prins merkt op dat er bij de afdeling civiele techniek (wegenbouwers) beter naar het groen wordt gekeken dan bij de stedenbouwkundigen. Sommigen zoeken zelf de groenmensen op voor advies. Bij de nieuwe rondweg in Haarlem werd een grote inventarisatie uitgevoerd waarbij de kwaliteit van de bomen ook meteen werd meegenomen. Gekeken werd waar de weg langs de bomen kan worden geleid en waar herplant kan plaatsvinden. "In deze grote projecten moet men zich wel realiseren, dat niet alle bomen behouden kunnen blijven" aldus Hilde.

Succesverhaalmoraal

Een belangrijke reden voor het succes van de bomenwachters is het groener worden van de Haarlemse politiek. De nieuwe Gemeenteraad besteedt meer geld aan groen (-onderhoud). Echt trots is Hilde op de invloed die de bomenwachters hebben uitgeoefend op de Haarlemse politiek. Er is nu vanuit de ambtenaren zelf aandacht gekomen voor groen en bomen. "Dan wordt het werk dat je verricht echt duurzaam en effectief!"

De andere reden van het succes is de expertise van de leden van de Haarlemse bomenwachters. Zij zijn op allerlei vakgebieden aanwezig. Ze informeren raadsleden, zodat deze ook echt weten waar ze over besluiten. Een groenparagraaf alleen blijkt immers niet te helpen, wanneer deze niet gekoppeld wordt aan een inventarisatie van het groen vooraf.

Het grote voordeel van een werkgroep is dat je elkaar kunt stimuleren en opjutten. Je hebt ook steun aan elkaar, wanneer het even tegenzit. En je kunt elkaar laten zien wat de goede manier is om iets te bereiken. Je staat er dus niet alleen voor.

Hilde vertelt dat wanneer mensen interesse hebben om mee te doen, zij contact met haar kunnen opnemen, want er is nog genoeg te doen! Meer informatie kun je vinden op: www.haarlemsebomenwachters.nl.

Actief worden voor bomen?

Word, net als deze mensen in Haarlem, vertegenwoordiger van de Bomenstichting in uw omgeving! Bel met Johan Loermans: 030-2303510 (9-13 uur) of stuur een e-mail: info@bomenstichting.nl. Johan legt u graag uit wat het inhoudt en hoe u actief voor bomen en de Bomenstichting kunt worden.

foto: Jan van Dijk

"Het gaat niet om de boom.

De Rijdende Rechter over bomenzaken

Roelie de Weerd

Mr. Frank Visser (1951) is in zijn dagelijks leven kantonrechter in Zaandam. Sinds zijn optreden in 1995 als televisierechter in het programma van de NCRV 'De Rijdende Rechter' is hij een bekende Nederlander. Diverse van zijn programma's gingen over bomen. Het programma is even van de buis geweest omdat er een opvolger gezocht moest worden voor presentatrice Mieke van der Weij. Vanaf september 2008 kan televisiekijkend Nederland weer genieten van een nieuwe serie conflicten en burenruzies, waarin Frank Visser, nu bijgestaan door Jetske van den Elzen, de kwesties op zijn juridische merites bekijkt en daarna recht zal spreken met de woorden: "Dit is mijn uitspraak en daar zult u het mee moeten doen".

Mijn afspraak met Mr. Visser is op de rechtbank in Zaandam. Niet meteen een ambiance waar je heen gaat voor een gezellig gesprek, want rond rechtbanken en rechters hangt voor de doorsnee burger toch een zweem van strengheid. In de wachtruimte wacht ik tot ik opgeroepen wordt, maar Frank Visser verschijnt al na een paar minuten. Vriendelijk, innemend en breed lachend met uitgestoken hand. Net zoals hij op de televisie te zien is als hij uit de auto van 'De Rijdende Rechter' stapt en de mensen begroet die hem bij het tuinpad staan op te wachten. Met dit verschil, dat wij geen hoorzitting hebben in een gezellig zaaltje van het plaatselijke café, maar voor het interview ongestoord kunnen praten in de kale en steriele zittingzaal C.

De boom is de buurman

Dat burencollicten over bomen zo hoog oplopen komt volgens Visser omdat de mensen de bomen zien als personen. "De boom staat voor de buurman. De tak of takken die iemand er 's nachts afzaagt is eigenlijk de buurman die hij mishandelt. En als de boom met de kettingzaag wordt geveld, wordt de buurman omgebracht in woede. De ruzie ontstaat zelden over de boom. Soms wel, maar in de meeste gevallen is de boom het symptoom van het onderliggende conflict. Het gaat helemaal niet om die boom. In feite willen ze dat de buurman weggaat en dan is de boom ook geen probleem meer."

Visser noemt het zelf psychologie van de koude grond maar denkt dat hij er niet ver naast zit. Natuurlijk zijn er gevallen dat een boom hinder geeft en je daar de burenen niet mee kan belasten. Visser geeft een voorbeeld van een bezitter van een kleine tuin, met een kweker als buurman. Die kweker had op de erfgrans ongeveer twintig wilgen geplant. Dat was een uitzonderlijk geval. De buurman zat zomer en winter in het donker. En iedereen heeft toch wel recht op een paar uur zon per dag, vindt Visser. Die wilgen waren niet redelijk, dat was hinder.

"Dat zijn belangenafwegingen die de rechter dan moet gaan maken. En wat zijn dan echte belangen? Als het probleem in de buurman zit, als burenen elkaar niet kunnen uitstaan, is het niet het belang dat de boom om moet. Dat is geen hinder. Om die reden ga je geen boom kappen."

Frank Visser gebruikt als naslagwerk o.a. het boek 'Bomen en wet' van Bas Visser (geen familie, red.), wat volgens hem helder en duidelijk is geschreven. Ook neemt hij kennis van de publicaties van de Bomenstichting.

De mens achter het conflict

In procedures die bij een rechtbank spelen wordt een zaak al snel gejuridiseerd. De mens achter het verhaal is daar niet het eerste aandachtspunt. Bij een rechtbank moet je tempo

foto: Roelie de Weerd

Het gaat om de buurman."

maken, zegt Visser. Hij vindt het ook jammer dat veel conflicten over bomenzaken bij de bestuursrechter komen. Daar wordt een besluit namelijk nooit inhoudelijk getoetst en hebben de rechters weinig verstand van bomen. Het gaat altijd om formaliteiten. Hoe heb je het verwoord? Visser wil graag het onderliggende conflict weten en daar kom je als Rijdende Rechter makkelijker achter omdat er meer tijd voor een zaak is. En bij bomenkwesties, meer dan bij andere zaken, zit veel emotie en speelt heel vaak een burenruzie, waardoor elke bomenzaak toch weer nieuw is. Vaak hoort Frank Visser dat het programma altijd over bomen gaat, maar dat is niet waar. De bomenzaken herinnert men zich omdat daar hele toestanden omheen zijn.

Emotietelevisie

Frank Visser is al twaalf jaar de Rijdende Rechter. In 1995 zijn er enkele proefuitzendingen gemaakt. Omdat er gedacht werd dat het voor een paar keer zou zijn heeft hij er aan meegedaan. Dat het zo'n succesvol televisieprogramma zou worden konden ze toen niet vermoeden.

Visser denkt dat het succes van het programma zit in de combinatie van informatie, het kijken naar mensen, de oprechte belangstelling voor de emoties en de spanning wie er gaat winnen. "Daarnaast is het ook leuk om naar de ellende van een ander te kijken. Dat is nu eenmaal zo. Men blijft ook kijken als er een ongeluk is gebeurd."

Het is niet alleen kommer en kwel in 'De Rijdende Rechter'. Er wordt ook gelachen en dat is heel belangrijk, vindt Visser. "Wil je een boodschap overbrengen dan moet er ook humor inzitten, er moet ook af en toe gelachen worden. Dat is wat platvloers, maar niet erg, want het houdt je wakker. Dat is in de dramaturgie ook zo. In een goed toneelstuk vallen het ene ogenblik doden en het andere moment wordt er gelachen."

Burgerfatsoen

Burenruzies zijn van alle tijden. Dat was al zo in de Romeinse tijd. Ruzie maken is menselijk, vindt Visser. Maar hij ziet wel een cultuurverschuiving van de burgerklasse naar de volksklasse. "Vroeger kreeg je in de achterbuurten als je iets niet goed deed, meteen een klap voor je kop. In de burgerklasse waren ook wel ruzies maar die werden zogenaamd op een beschaafde manier uitgevochten. En dan heb je nog de bovenklasse. Die heeft geen grote mond, maar die zet er een advocaat op. Een ingehuurde grote mond. Een Grieks filosoof zei eens: 'Een advocaat is iemand van wie je de woede en gramschap kunt huren'.

De cultuur van de onderklasse betekende meteen een grote bek opzetten en die cultuur wordt nu door de burgerklasse overgenomen. Ik zeg weleens bij een uitzending: "Houd er wel rekening mee dat heel Nederland zit mee te kijken." Bij de middenklasse is het niet zozeer dat ze onverdraagzamer

zijn geworden. Ze uiten het sneller. Het burgermansfatsoen is sterk aan het afkalven."

Leuke bomenzaken

Frank Visser kan niet meteen een uitschieter bedenken. Er zijn weinig nieuwe aspecten aan de bomenkwesties en juridisch gezien is er weinig eer aan te behalen. Voor een rechter is een nieuw type zaak interessant. Na even peinzen noemt hij een uitzending, waarin de ene buur klaagde over de blaadjes van de bomen van de andere buurman in zijn zwembad. "Toen heb ik ze erop gewezen of ze wel beseften wat de kijkers nu zullen denken. U klaagt over de bladeren van de buren die in uw zwembad vallen. Is dit niet een

"... in de meeste gevallen is de boom het symptoom van het onderliggende conflict."

luxeprobleem? Ze begrepen me niet. Het is natuurlijk niet eerlijk om te vergelijken met mensen die in slechtere omstandigheden leven, want hun probleem is wel hun realiteit. En als je dan niets anders hebt, zoals ziektes of andere ellende, dan is hun realiteit de blaadjes in het zwembad. En dat moet de Rijdende Rechter dan oplossen. Maar", lacht hij geruststellend, "we gaan geen bomen omhakken omdat er blaadjes in het zwembad vallen."

Over berken komen de meeste klachten. Visser vindt een berkenboom niet geschikt voor een kleine achtertuin. "In nieuwbouwwijken werden ze veel geplant, want ze groeien snel. Altijd staan ze dan in een hoek achter in de tuin tegen de schutting en geven daar al snel een hoop overlast. Het omgekeerde komt ook vaak voor", merkt Visser op. De gemeente wil een boom weghalen en de bewoners willen de boom behouden en gaan zich massaal verzetten. Dat zag je ook bij de Anne Frankboom. Ik heb me toen afgevraagd waarom mijn telefoon niet ging. Het was best een zaak voor de Rijdende Rechter geweest. Daar zag je ook dat die boom emoties opriep. De boom werd als een levend wezen gezien en niet meer als een boom. Dus de relatie met een boom is heel bijzonder."

Hij vindt dat zijn collega in Amsterdam het keurig heeft gedaan maar ik meende te bespeuren dat hij dit een interessante zaak had gevonden met nieuwe aspecten waarin hij graag het vonnis had geveld met de woorden: "Dit is mijn uitspraak en daar zult u het mee moeten doen."

In september verschijnt een boek van Frank Visser getiteld: 'Onze buren'. Het bevat door hem verzamelde zaken over burenc conflicten. Daarin is ook een hoofdstuk gewijd aan bomenzaken.

Anne Frankboom is veilig!

Annemiek van Loon

Alles wijst erop dat de reddingsactie van de Anne Frankboom meer dan geslaagd is. Op 1 februari heeft de stichting Support Anne Frank Tree alle verantwoordelijkheid voor de boom op zich genomen. In een zeer snelle, strak gecoördineerde bliksemactie heeft de aannemer tussen 7 en 10 april de constructie gerealiseerd die de boom moet behoeden voor omvallen.

Op alle fronten gaat het hier om een uitzonderlijk project. De actie om de boom te behouden, de feitelijke constructie maar ook de samenwerking tussen de bouw- en de bomenwereld mag als uniek worden bestempeld. Zo moesten boomdeskundigen Erik Platje (Boom-KCB) en Frits Gielissen (OBTA De Linde) aanschuiven om houtdeskundigen van TNO te informeren over de sterkte en de werking van een levende boom. TNO was door het Stadsdeelcentrum ingehuurd om de ontworpen constructie door te rekenen op stevigheid.

Het klopt dat een boom uit hout bestaat. Maar er is meer. Een levende boom reageert actief op aantastingen en belastingen en heeft een zeer efficiënte fundering in de vorm van het wortelstelsel. Het is een ingewikkeld samenspel en voor iemand die niet gewend is daarmee te werken, laat staan te rekenen, een lastige materie. Bij de bouwvergaderingen en de uitvoering is Evert Ros (New York Boomadvies) opgetreden als bomenwacht. Zijn uitleg over het belang van de groeiplaats voor het voortbestaan van de boom heeft ervoor gezorgd dat de hele binnentuin werd bedekt met rijplaten om de ondergrond te beschermen. De tuin was op 7 april gevuld met al het nodige materieel voor de stutconstructie. Een paar dagen later was de stut geïnstalleerd, de tuin weer leeg en is handmatig de bovengrond losgemaakt. Het rijke bodemleven zal het werk dit jaar verder klaren. Behoud van een boom vraagt immers in belangrijke mate om het behoud van de groeiplaats.

Advies en uitvoering boombeheer
Om een duurzame instandhouding van de Anne Frankboom te waarborgen is een deskundige advisering aan het stichtingsbestuur noodzakelijk. Dit adviesorgaan bestaat uit een expertgroep waarbinnen de kennis van veterane bomen breed vertegenwoordigd is.

De expertgroep wordt op afstand bijgestaan door een internationale klankbordgroep, the International Scientific Board (ISB). De taak van de ISB is het vakinhoudelijk coachen van de experts en hen voorzien van achtergrondinformatie.

Lering voor de toekomst

Binnen de Bomenstichting zijn alle zeilen bijgezet om de actie om deze boom te behouden succesvol te laten verlopen. Nu de veiligheidsvoorziening is geplaatst wordt er echter nog geen punt gezet achter deze actie. Het behoud van de Anne Frankboom heeft velen geïnspireerd anders naar bomen te kijken. De zorg van de eigenaar, die belast was met het lot van een wereldberoemde boom, is overgenomen door een bewonersinitiatief. De belangrijkste les is dat een aantasting, een gebrek of een bouwplan nog geen reden hoeft te zijn om een boom weg te halen. De inhoudelijke discussies binnen de internationale vakwereld die nu gevoerd worden op basis van de informatie over de Anne Frankboom biedt veel perspectief voor andere bomen. De hele wereld is getuige geweest van de mogelijkheden om een boom te laten voortleven, die verzwakt is door houtrotschimmel en staat op een plaats die geheel omsloten is door bebouwing.

*Boven: op 7 april werden zware machines en bouwmaterialen de binnentuin ingetakeld en op 10 april was de constructie gereed.
Midden: de stut is nagenoeg gereed, de bovenste bevestiging om de hoofdstam is op 8 meter hoogte aangebracht.
Onder: half mei staat de Anne Frankboom vol in blad. Behalve een stut rond de stam is de situatie weer nagenoeg gelijk aan een jaar daarvoor.*

foto: Annemiek van Loon

foto: Annemiek van Loon

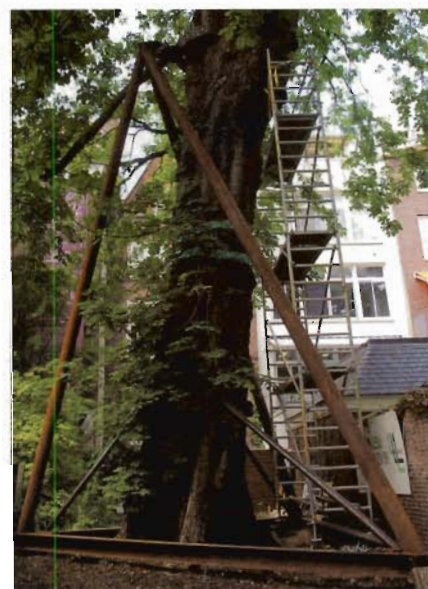

foto: Alexander van der Dussen

Mycorrhizaschimmels sleutelfactor voor duurzame landbouw en natuur

Jacqueline Baar & Wim Ozinga
uitg.: KNNV Uitgeverij
104 p., 16 x 24 cm,
ISBN 978 90 5011 277 2
prijs: € 29,95

Velen van u kennen het begrip Mycorrhizaschimmels niet, maar weten wel hoe ze er uitzien. Waarschijnlijk zonder dit zelf in de gaten te hebben. Mycorrhiza is de verzamelnaam voor bodemschimmels die in symbiose leven met planten. En symbiose wil zeggen dat beide partijen wat aan die samenleving hebben; ze worden er beter van. Sterker nog, de meeste planten en dus ook bomen kunnen in de natuur niet groeien zonder mycorrhizaschimmels. De schimmels maken de opname van water en voedingsstoffen uit de bodem gemakkelijker. In ruil daarvoor ontvangen de schimmels suikers van de planten waardoor ze kunnen groeien. Mycorrhiza's groeien rondom en een beetje in de wortels. Er zijn vele honderden verschillende soorten en ze worden onderverdeeld in vijf groepen.

Mycorrhiza's tonen zich in het najaar met een paddestoel om zich te kunnen vermeerderen. Daarmee weet u waarover het gaat, want u kent allemaal wel de vliegenzwam, de rode hoed met witte stippen. De paddestoel 'verraadt' de ondergrondse aanwezigheid van een bepaalde schimmel. Het voorgaande was ter inleiding op deze publicatie van de KNNV Uitgeverij. Behalve dat mycorrhizaschimmels een belangrijke groeivoorwaarde zijn voor planten, zijn het ook goede milieu-indicatoren. Ze zijn bijvoorbeeld erg gevoelig voor vermisting, verzuring en verdroging. Het boekje gaat in op het belang van mycorrhizaschimmels voor bijvoorbeeld de ontwikkeling van duurzame landbouw en natuurontwikkeling. Ook het herstel van (natuurlijke) vegetaties komt aan bod en de vraag of we deze schimmels nu wel of niet actief moeten toedienen. In tabellen staat informatie over welke mycorrhizaschimmels met welke planten samenleven.

Ik zal u vertellen dat ik aangenaam verrast was bij het verschijnen van dit boek. Niet alleen door de wijze waarop het onderwerp is gepresenteerd en geïllustreerd, maar vooral ook omdat er een leesbare, handzame samenvatting is opgenomen waarin op hoofdlijnen staat wat waar en niet waar is over mycorrhizaschimmels. Het vult een leemte, want een dergelijke publicatie ontbrak. Minpunt is dat er geen rechtstreekse verwijzingen zijn naar de literatuur, zodat ook onduidelijk is waarop de auteurs zich baseren. Dit is relevant omdat het onderwerp binnen de wetenschappelijke wereld aan veel discussies onderhevig is. Ook is een minpuntje dat een index ontbreekt en de lay-out soms te wensen over laat. De hoofdstukindeling biedt wel wat houvast, maar het had beter gekund. Aandachtspunten voor een herdruk, wat mij betreft.

Frank Moens

Bomen

Hiemstra, Schoenmaker-van der Bijl,
Tonneijck
34 blz., € 5,-, te bestellen bij PPH in
Boskoop via info@pph.nl

De kroon op het werk

Bade, Tonneijck, Van Middendorp
84 blz., te bestellen bij PPH in Boskoop via
info@pph.nl of bij VHG via info@vhg.org,
tel 030-6595650.

Twee boekwerkjes kwamen op de markt met een vergelijkbare inhoud. Een o zo belangrijke inhoud, want het gaat over wat bomen nog meer doen dan mooi staan te zijn en voor aankleding van de omgeving te zorgen. 'De kroon op het werk. Werken aan het juiste klimaat voor mensen en bomen' en 'Bomen. Een verademing voor de stad' behandelen de eigenschappen van bomen die een meerwaarde hebben voor onze samenleving naast de algemeen bekende factoren. De inhoud van beide boekjes loopt voor een deel parallel. 'De kroon op het werk' buigt af naar de economische aspecten van bomen. Uitgangspunt is dat het geld kost om een boom te planten en volwassen te laten worden, maar vervolgens werkt deze praktisch gratis en betaalt zich dubbel en dwars terug. 'Bomen' gaat dieper in op de luchtvervuiling en hoe deze door middel van bomen te lijf kan worden gegaan. De auteurs zijn wetenschappers die zich sterk in deze problematiek hebben verdiept.

Frank Moens

Lobbezoo

Jurriën Mendes
uitg.: Boekscout.nl, 160 blz.
ISBN 978 90 8834 223 3
te bestellen via www.boekscout.nl
prijs incl. verzendkosten € 18,71

Lobbezoo is een aanstekelijk verhaal over het beschermen van bomen.

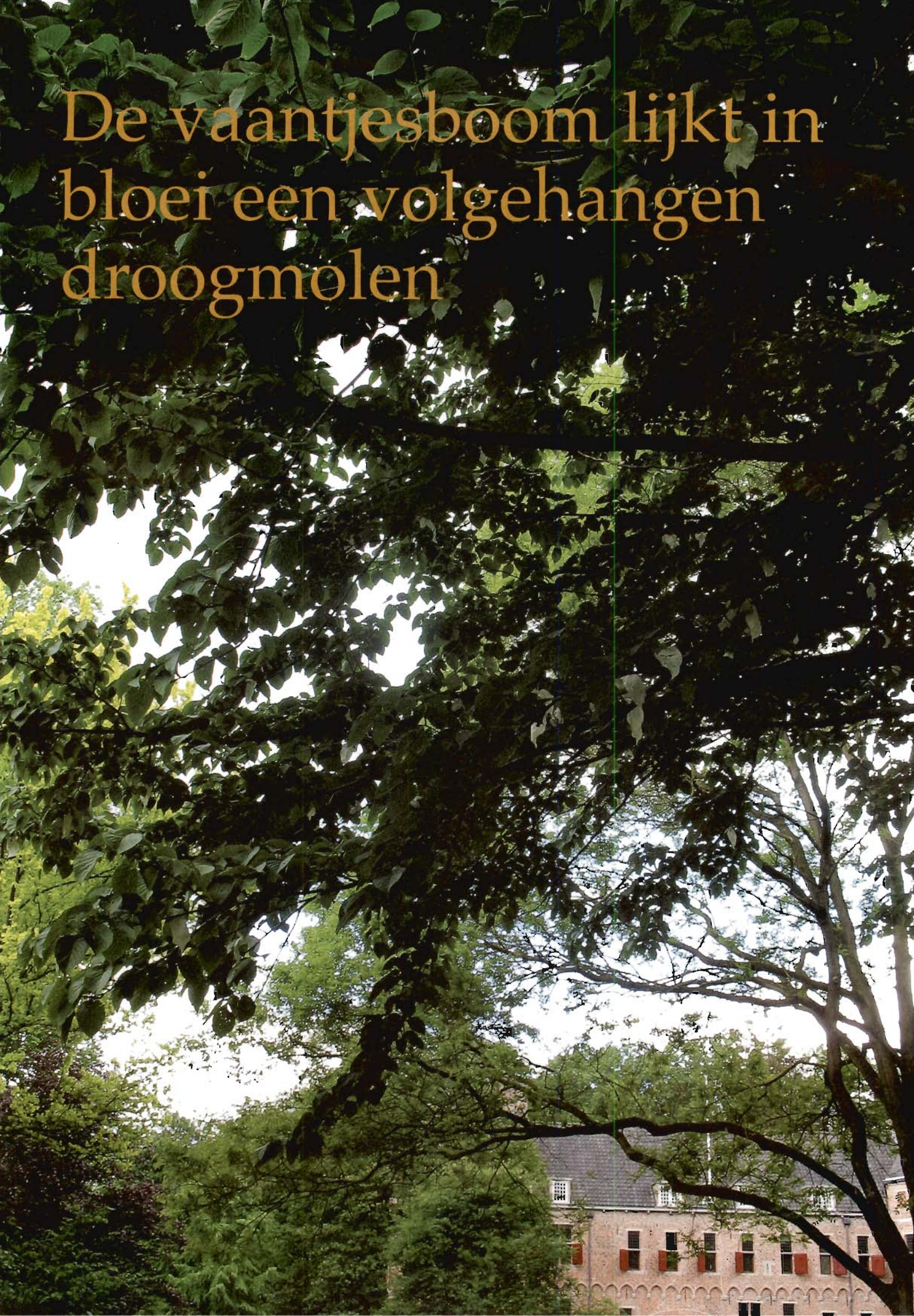
Jurriën Mendes, hovenier en vrijwilliger op bio-boerderijen, heeft een heel boek gewijd aan het opkomen voor bedreigde bomen. Het is zijn eerste boek, fris van uiterlijk en van toon, leuk om zelf te lezen en/of cadeau te doen aan boombeschermers in spe.

Lobbezoo is een fictieboek voor iedereen tussen de 10 en 80 jaar. Het gaat over een bomendokter, Sylvia Arbol, die van plan is zich te vestigen in het dorp Oostereng. Voordat ze het in de gaten heeft wordt ze betrokken bij de beslommingen rond de bouw van een zessterrenhotel. De baron en zijn vrienden willen een stuk bos op landgoed Lobbezoo laten kappen om ruimte te maken voor het toekomstige complex. Sylvia werpt zichzelf op als redder van de bomen en gaat het gevecht aan met de tegenstrijdige eigenbelangen van de inwoners van Oostereng. List, bedrog en chantage komen op haar weg. De vraag is of ze de bouw van het hotel kan tegenhouden...

San van der Molen

De vaantjesboom lijkt in
bloei een volgehangen
droogmolen

De vaantjesboom, zakdoekenboom of luierboom (*Davidia involucrata*) is betrekkelijk zeldzaam in ons land. De naam behoeft geen nadere uitleg; de foto zegt voldoende. De boom is ongeveer een eeuw geleden ontdekt en vanuit het herkomstgebied in China naar Europa gebracht. Het is een leuke kleine boom met een zeer opvallende bloeiwijze. Het laten kiemen van de zaden is echter tot op de dag van vandaag geen eenvoudige opgave.

De vaantjesboom kent twee soorten die beiden hun oorsprongsgebied in Centraal- en West-China hebben. De eerste exemplaren werden in 1869 ontdekt en beschreven door de Franse Jezuïetenpater en plantenliefhebber Armand Pierre David, waarnaar dit geslacht ook is vernoemd (*Davidia*). Pas aan het eind van de 19e eeuw, in 1897, stuurde David's opvolger, Farges, zaden naar Parijs. De zaden kwamen bij kweker Maurice de Vilmorin terecht en het lukte hem van de 37 zaden er één te laten kiemen. Dit exemplaar groeide voorspoedig en bloeide voor het eerst in 1906. De bladeren van deze boom bleken echter af te wijken van de beschrijving van David en daarom werd deze natuurlijke variëteit *D. involucrata* var. *vilmoriniana* genoemd, naar de Franse kweker.

Vanuit Engeland was in 1899 Ernest Wilson naar het Chinese herkomstgebied gezonden. Hij verzamelde vruchten van de soort die David voor het eerst had gevonden. De zaden daarvan werden op de kwekerij van Veitch tot ontkiemen gebracht. Aangezien het geslacht *Davidia* in feite dus twee sterk op elkaar lijkende soorten kent wordt de *D. involucrata* ook wel *D. involucrata* var. *involucrata* genoemd.

Vorstbestendig

De vaantjesboom is gerangschikt onder de *Nyssaceae*. Tot die familie behoort ook het geslacht *Cornus* (kornoelje).

De *vilmoriniana* is de meest winterharde van de twee en daarom treffen we deze het meest aan in ons land. De variëteit kenmerkt zich door de gladde onderzijde van het blad. Bij de

Vruchten van de vaantjesboom.

andere variëteit, de *involucrata* is het wit viltig behaard. Dus als u zelf zekerheid wilt hebben over wat u aanschaft dan moet u de boom in blad zien. In ons land wordt de boom een meter of twaalf. In het oorspronggebied kunnen ze tot ongeveer twintig meter uitgroeien. Vaantjesbomen houden van vruchtbare grond die niet uitdroogt. Plant de boom aan de rand van een grasveld. Het mooist is de boom als u er onderdoor kunt lopen tijdens de bloei en de zakdoeken op het gras kunnen dwarrelen. Sommigen vinden de geur tijdens de bloei onaangenaam. Plant hem daarom maar bij voorkeur niet te dicht bij een terras. De bloei is ongeveer midden mei en niet ieder jaar even uitbundig.

Onopvallende bloei, opvallende schutbladeren

Het meest opvallend aan de bloei zijn de zakdoeken of vaantjes. Met een zuchtje wind wuiven de vaantjes en om die reden wordt de boom in China ook wel de 'tot-ziens-boom' genoemd. De vaantjes zijn in feite geen onderdeel van de bloem, maar ze zijn de schutbladeren. De bloem zelf is een minder opvallend, framboosvormig geheel. Bij veel planten verschrompelen de schutbladeren zodra de bloemknop opengaat, maar er zijn ook soorten waar de schutbladeren extra opvallend zijn. Deze hebben als het ware de rol van de bloem overgenomen voor wat betreft het visuele aspect van de bloem. Dat verschijnsel kennen we ook in de vensterbank: de anthurium. De aarvormige bloem wordt aan de voet omvat door een felgekleurd schutblad. Kwekers hebben een bonte kleurscha-

Vol in bloei overheerst het wit.

kering weten te bewerkstelligen. Een andere bekende met schutblad is de aronskelk. Deze treffen we veelvuldig aan in beekdalen en schaduwrijke vochtige loofbossen, met name in het zuiden van het land.

Van de kornoeljes is de *Cornus kousa* (foto onder) met zes grote witte schutbladeren een sieraad.

Monumentale vaantjes

Het zal u niet verbazen dat monumentale vaantjesbomen zeer schaars zijn. In diverse arboreta zoals in Wageningen en Rotterdam staan aardige formaten. Ook het wandelpark rondom het Oude Loo in Apeldoorn heeft een mooie staan. De bloei viel dit jaar tegen (foto links).

boven: bloeiwijze vaantjesboom
onder: *Cornus kousa*

De Boomkikker

Terug van bijna weggeweest

foto: Frank Moens

Roelof Jan Koops

Veel diersoorten zijn voor hun bestaan in meer of mindere mate afhankelijk van bomen. In de tweede aflevering van een serie staat de Europese boomkikker (*Hyla arborea*) centraal, een klein groen kikkertje dat ten hoogste vijf cm groot wordt. Boomkikkers komen voor in de Achterhoek, Twente en delen van Limburg en Zeeland. Zoals hun naam al zegt komen ze in bomen voor, soms tot op een hoogte van 10 meter. Meestal zitten ze echter vooral op (braam)struwelen, tot zo'n twee meter hoog. Het zijn dus echt goede klimmers, die zelden op de grond voorkomen. De voortplanting vindt in het water plaats. Wat de betekenis van bomen is voor hun leven en voortbestaan, is echter niet bekend.

foto: Steven van Kasteel

De boomkikker is een van de zestien amfibieën die in Nederland voorkomen. Het is de enige amfibiesoort in Nederland die aan het uiteinde van de tenen zuignapjes heeft en daardoor in staat is zich klimmend in braamstruwelen omhoog te werken. Vanuit braamstruwelen kunnen ze ook verder klimmen in bomen. Ze brengen vaak de dag door in rust op takken en twijgen, en houden ook van zonnebaden. De jonge beestjes zitten meestal wat lager dan de oudere exemplaren. Ze eten vliegende insecten.

De soort heeft een zware tijd achter de rug. In de jaren tachtig dreigde de boomkikker uit Nederland te verdwijnen door het verdwijnen van geschikte voortplantingsplaatsen. Door het op grote schaal graven van poelen in de omgeving van bekende voortplantingsplaatsen is de achteruitgang gestopt en zijn de aantallen weer flink toegenomen. Ook komt de boomkikker nu op meer plaatsen voor en hiermee lijkt

de soort voor Nederland behouden. Boomkikkers kunnen tot 10 jaar oud worden, maar in gevangenschap halen ze wel de 22 jaar.

Biotoop

Het biotoop van een boomkikker is tweeledig: het bestaat uit water én uit land (foto onder). Het water gebruiken ze om zich in voort te planten, waarbij de vrouwtjes tot 1400 eitjes kunnen afzetten. De kikkers hebben daarbij een grote voorkeur voor onbeschaduwde, grote, ondiepe wateren die in de zomer deels droog kunnen vallen. Door de geringe waterdiepte warmt het water snel op. Dit is zeer gunstig voor de ontwikkeling van de larven (kikkervisjes). Vanaf begin juli kruipen de eerste diertjes uit het water, waar ze lekker gaan zonnen op de vegetatie.

foto: Steven van Kasteel

Het landbiotoop bestaat uit graslanden, braamstruwelen en zoom-mantelvegetaties bij bosranden. Een geleidelijke overgang van grasland naar bos is erg belangrijk (foto linker bladzijde). Vooral op de zon gerichte plekken zijn in trek bij deze warmteminnende dieren.

Kikkerkoor

In het voorjaar, bij de voortplanting, kwaken de mannetjes van de boomkikker. Hiervoor gebruiken ze hun grote kwaakblaas die onder hun kin ligt (zie foto linker bladzijde). De boomkikker maakt van alle inheemse amfibieën het hardste geluid. Een concert van boomkikkers is tot op een afstand van 2 kilometer te horen.

Barometer

De Europese boomkikker werd in vroeger tijden vaak als barometer gehouden omdat de kikker zou reageren op verschillen in vochtigheid en luchtdruk. Zo zou de boomkikker gaan kwaken bij naderende regen, maar ook omhoog en omlaag klimmen bij drukveranderingen. Dit is echter achterhaald, de kleur hangt weliswaar voor een deel af van de omgevingstemperatuur maar ook de gemoedstoestand van de kikker is van invloed. De huid van de boomkikker kleurt bij zonnig weer lichtgroen, bij koel weer donkergroen tot grijs.

foto: Steven van Kasteel

Respect

Onder de indruk van natuur, ruimte en stilte zag ik de bomen in het Aletschwald, in Wallis, Zwitserland. Zo tussen 1800 en 2200 meter hoog groeit de Arve ofwel *Pinus cembra* heel langzaam, een drie meter hoog boompje kan al zestig jaar zijn.

700 jaar oude Arven zijn geen uitzondering en met hun stamdoorsneden van meer dan anderhalve meter zijn dit geweldige natuurmonumenten. Stabiliteitsproeven zijn niet nodig. Deze bomen vallen niet, ze sterven langzaam, zoals ze groeien.

Knoeroude tamme kastanjes groeien er in de dalen. Ooit werden ze aangeplant voor hun vruchten, maar het snoeien en watergeven bleek meer te kosten dan de opbrengst, waardoor ze aan hun lot werden overgelaten en er nu nog maar 175 in het hele Aletschgebied over zijn. Prachtige, zo'n 400 jaar oude bomen.

Bij een van de dorpen vond ik zo'n oude reus met dode en veel nieuwe gezonde takken, die vanuit het inwendige van de boom het leven garanderen. Echt een boom met een tweede leven, een leven dat hij nooit bereikt zou hebben wanneer hij zonder respect voor zijn waardigheid, om veiligheidsredenen zou zijn gerooid. Een de kastanjarahistorie verklarend bord en een auto stonden onder de boom.

Er groeien in dat gebied veel bomen die oud worden omdat ze met respect worden bejegend en omdat er niet de zaag in gaat vanwege berekend gevaar of omdat ze, exoot zijnde, niet in Zwitserland horen te groeien.

Zulke oude bomen, met uitzondering van de duizendjarige bomen die slechts honderden jaren oud blijken, vind je bij ons niet. Bomen die dertig tot veertig jaar oud zijn vinden wij al behoorlijk oud. Veel bomen die we nu planten zullen die leeftijd niet eens halen, we breiden uit, in en aan, gebouwen en dorpsgezichten worden om de twintig jaar gerenoveerd waarna voor elke gerooide boom een nieuwe wordt geplant. De woonomgeving is dan spic en span en kan weer twintig jaar mee.

Ook bij natuurgebiedbeheerders veranderen de inzichten sneller dan bomen kunnen groeien. Visies op open ruimte, natte en droge assen gaan gepaard met het rooien van duizenden grote bomen waar we nog heel lang van zouden hebben kunnen genieten. Deze bomen werden geplant met de visies van voorvorige generaties bomenmensen. Zowel zij als de bomen verdienen respect.

Er is geen tijd meer om op het groeien in de natuur te wachten, natuur wordt gemaakt met computers en graafmachines. Oude exotische bomen, als Amerikaanse eiken, ruilen we in voor inheemse bomen of moerasvegetatie. Deze visie zal over 20 jaar opnieuw achterhaald blijken en worden ingeruild voor de mening van visionairs van dan, goed voor van alles, maar zo krijg je geen oude bomen. Aan respect zou een boom meer hebben dan aan visies.

Douwe van der Heij

GB BoomBeheer

- Snel en eenvoudig invoeren van boomgegevens
- Veldinventarisatie en VTA controle, ook via GIS en met GPS
- Flexibele en complete rapportagefuncties.
- Flexibele gegevensmenu inrichting.
- Krachtige grafische koppelingen.
- Automatische werkplanning aanmaak volgens CROW richtlijn
- Module Boomwaardering voor onderbouwing van "Groene kaart" kapvergunning beleid.

GB Kapvergunning

- Automatisering behandeling kapaanvragen.
- Objectieve bepaling van boomwaarde en mate van overlast
- Belangenafweging tussen behoud en verwijdering van de houtopstand.
- Aangepast aan nieuwste inzichten inzake kapvergunningen.
- Statusbewaking van procedures.
- Correspondentie via standaardbrieven
- Controle van herplantplicht.

Groenesteen Beheerssoftware

automatisering voor beheer
van de openbare ruimte

tel: (0317) 41 76 47 www.gbor.nl

Projectbegeleiding
Onderzoek
Advies

Hoogendoorn
Boomadvies

Prins Bernhardstraat 28 • 2825 BE • Berkenwoude
Tel: 0182 367871 • www.hoogendoornboomadvies.nl

→ Overheid → Bedrijven → Instellingen → Particulieren

Met
aandacht
seizoenen
vooruit

www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

- aanleg
- onderhoud
- boomverzorging
- grondwerken
- bestratingen
- daktuinen
- verplanten
- snoeien
- roeien
- standplaatsverbetering
- onderzoeken
- grondwatermeting
- bomenzand
- BIM

VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV

Oostrijpbaan 8A • 5256 RD Berkel-Enschot • Telefoon (013) 540 82 00 • Fax (013) 540 82 01 • www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

**TUIN- EN
LANDSCHAPSARCHITECTEN**

**BOOMSPECIALISTEN
EN REALISATIE**

Copijn is een toonaangevend bedrijf voor ontwerp, advies en realisatie van bijzondere groenprojecten.

Copijn voor gezonde bomen, onderzoek, advies en beheer.

WWW.COPIJN.NL

www.boomtotaalzorg.nl
030-6011880

BOOMTOTAALZORG
VAN JAARSVELD/VAN SCHERPENZEEL

HET BETERE 'BOOMWERK'

snoeien, verbeteren groeiplaats, (ver)planten, vellen, bestrijden eikenprocessierups

EEN ANDERE KIJK OP BOMEN

boombeleid, boombeheer, onderzoek en advies, VTA en nader onderzoek, begeleiden
groenprojecten, bomen effect analyse, directievoeren, taxatie

Arbori-Arnhem Boomverzorging & Advisering
Vredesteinsestraat 4

6665 LG Driel

tel : 026-47 22 718 GSM: 06 - 53 75 26 65

fax : 026-47 23 823

E-mail: arbori-arnhem@hetnet.nl

www.arbori-arnhem.nl

- boomverzorging
- beheerplanning
- inventarisatie
- onderzoek en advies
- taxaties

Bomen met lindeluis, kastanjemineermot
of bladluis? TreeGuard is het middel.
TreeGuard is milieuvriendelijk en is
gemakkelijk toe te dienen.

Amersfoortseweg 205
3888 NM Nieuw Milligen
gemeente Apeldoorn
T.: 0577-456561
F.: 0577-456532
its@poelbosbouw.nl
www.poelbosbouw.nl

tree
Guard

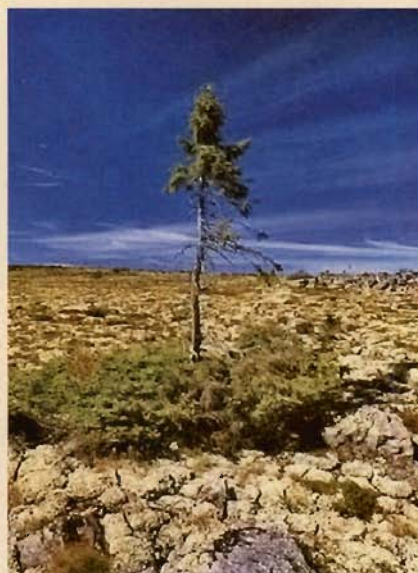
Oudste levende boom ter wereld staat in Zweden

De oudste levende boom staat niet in de Verenigde Staten zoals lang werd aangenomen maar in Zweden. De oudste boom is een 9550-jarige Noorse spar. De naaldboom staat in het Centraal-Zweedse district Dalarna, zo meldt de Universiteit van Umeå. Onderzoekers hebben de exacte leeftijd van de spar vastgesteld door koolstof in het hout te analyseren. De boom is dubbel zo oud als de Amerikaanse den, de Bristlecone Pine in de White Mountains, die met 4000 tot 5000 jaar tot nu toe als oudste levende boom werd beschouwd.

Het 'zichtbare' deel van de Noorse spar, bij ons bekend als de gewone spar (*Picea abies*) ofwel de kerstboom, is maar een meter of vier hoog en is niet zo oud. De Noorse sparren kunnen ongeveer 600 jaar oud worden. Zweedse wetenschappers stelden echter vast dat telkens na het afsterven van het bovengrondse deel een nieuwe boom is ontsproten uit de wortels. Door koolstofdatering konden

ze vaststellen dat het wortelgestel stamt van vlak na de laatste ijstijd, ongeveer 10.000 jaar geleden. De leeftijd van de Amerikaanse Bristlecones werd door het tellen van jaarringen in het hout vastgesteld. Wellicht gaan onderzoekers daar nu

Deze Noorse spar in Midden-Zweden heeft een wortelgestel van bijna tienduizend jaar oud.

Bron: National Geographic Society

ook het ondergrondse wortelpakket dateren.

Vroege opmars van bomen

De spar werd gevonden tijdens een omvangrijke studie naar het opnieuw begroeien van het Zweedse land na de laatste ijstijd. Voorheen was aangenomen dat na de dooi de boomsoort zich 2000 jaar geleden geleidelijk naar het noorden had verbreid. Het landijs maakte de groei van planten en in het bijzonder bomen onmogelijk. Blijkbaar zijn er gebieden geweest waar de ijslaag dunner was en al veel eerder was verdwenen. Volgens professor Leif Kullman, die het onderzoek leidde, moet de geschiedenis worden herschreven. Want niet alleen deze bijna 10.000 oude spar werd gevonden, ook kon men exemplaren van 5000 tot 6000 jaar oud identificeren. Kullman was verbaasd over de migratiesnelheid: de snelheid van het oprukken van levende organismen in een gebied. Bomen blijken dit veel sneller te doen dan voor mogelijk werd gehouden.

Bomen en de jarige Vlinderstichting

Op 22 juni 2008 is het precies 25 jaar geleden dat De Vlinderstichting werd opgericht. In 25 jaar heeft De Vlinderstichting veel bereikt voor vlinders en libellen. Maar het zijn nog steeds sterk bedreigde diergroepen, die veel extra aandacht nodig hebben om in Nederland te kunnen worden behouden.

Er zijn vlinders die sterk afhankelijk zijn van bomen, zoals de eikenpage, de sleedoornpage en de iepenpage. In een van de volgende nummers van Bomennieuws zullen we hier aandacht aan besteden.

Voor een actueel overzicht van de activiteiten die in het jubileumjaar ondernomen worden kunt u terecht op www.vlinderstichting.nl.

foto: Henk Bosma

Het Groentje is voor haar voortbestaan afhankelijk van bomen.

Jaarverslag 2007 beschikbaar

Vanaf eind mei is het jaarverslag van de Bomenstichting over 2007 beschikbaar. Om onnodig printen te voorkomen zullen we slechts een beperkt aantal exemplaren op papier verzenden. Iedere geïnteresseerde kan het verslag echter inzien (en desgewenst zelf printen) op de website: www.bomenstichting.nl. Bij het verschijnen zal er op de homepage een vermelding komen, met een link naar het pdf-bestand. Als vermelden op de homepage niet meer actueel is zal het jaarverslag terug te vinden zijn onder 'publicaties/archief'.

Hulp gezocht bij Bomenschouw in Noord-Brabant

De schouw van monumentale bomen vindt deze zomer plaats in de provincie Noord-Brabant. Het merendeel van het actualiseren van de gegevens gebeurt door de eigenaren zelf.

Niet van alle bomen is de eigenaar echter bekend en er zijn ook eigenaren die niet reageren op ons verzoek om mee te werken.

Voor het completeren van de gegevens zoeken wij ondersteuning van vrijwilligers. Bent u redelijk bekend met het boomsortiment en heeft u tijd om in uw regio bomen te bezoeken en de gegevens te actualiseren, dan stellen we het zeer op prijs als u met ons contact opneemt.

U kunt bellen of e-mailen met Annemiek van Loon, 030-2303510 (9-13 uur, niet op woensdag) of avloon@bomenstichting.nl.

Boom-wetenswaardigheden nieuw onderdeel op website Bomenstichting

Op de Bomenstichting-website is een schat aan informatie beschikbaar gekomen over het leven van bomen. Geen droge feiten, maar zeer toegankelijke informatie, in een uitdagende vormgeving. Kijk op www.bomenstichting.nl.

Bomen blijven ons verwonderen. Hoewel je ze dagelijks tegenkomt en vaak als vanzelfsprekend ervaart blijken ze bij nadere beschouwing steeds weer vragen op te roepen. Als je weet hoe bomen leven, wat een enorme variatie er is aan soorten, hoe bomen ons beïnvloeden, dan raak je er eigenlijk steeds meer door gefascineerd.

Wat zit erin?

Op de site staan zes onderdelen, die bij elkaar veel informatie geven over het bijzondere leven van bomen. Door korte animaties, filmpjes of gewoon foto's krijgt de bezoeker bij 'hoe werkt een boom' inzicht in de levensprocessen van bomen. Bij 'mens en boom' en 'het belang van bomen' komt de invloed van de mens op die processen aan de orde en de invloed van bomen op mensen. 'Bomenkiezer' helpt je om de boom te vinden die het beste past in jouw tuin. In het 'bomenboek' vind je een beschrijving en

afbeeldingen van alle soorten, en tenslotte kun je met 'raad een boom' je parate kennis van het sortiment testen.

Voor wie?

Iedereen met interesse in bomen zal hier graag rondkijken. Ook voor wie al het nodige van bomen weet valt er nog heel wat te ontdekken. Bijvoorbeeld de animatie die op celniveau laat zien hoe de boom in de dikte groeit. Voor leerlingen (vanaf bovenbouw BO) is dit een mooie bron voor werkstukken en spreekbeurten. Wie een boom wil planten kan zich hier oriënteren op de mogelijkheden.

Boom-wetenswaardigheden is ontwikkeld door de Bomenstichting, met financiële steun van het Prins Bernhard Cultuurfonds en het VSB fonds.

Een ficus die de benjaminfase is ontstegen

Een wurgvijg in het Tangkoko National Park, Noord-Sulawesi, Indonesië. Deze vijg heeft een gastheerboom gebruikt om snel naar het licht te kunnen groeien. Daarbij heeft hij de gastheer verstrengeld en uiteindelijk gewurgd. De gastheer is inmiddels helemaal afgestorven en weggerot, vandaar de holle stam. Recht naar beneden groeiende luchtwortels van de ficus (zoals rechts op de foto). Zij zullen deze ontstane ruimte in de loop van de jaren opvullen.

Foto: Edwin Koot

Meeste paardenkastanjes geïnfecteerd met bloedingsziekte

Sinds 2006 is bekend dat een bacterie de veroorzaker is van de kastanjeziekte. Ontdekt werd dat de bacterie al enige tijd in of op de boom aanwezig kan zijn voordat de boom ziek wordt. Er was echter nog geen duidelijkheid over de wijze van infectie, de verspreiding van de bacterie naar andere bomen, de invloed van de groeiplaats of de werking van remstoffen op het ziekteproces. Uitslag van nieuw onderzoek wijst uit dat de bacterie overal op, aan en rondom de boom aanwezig lijkt te zijn. Waarom de ene boom uiteindelijk wel ziekteverschijnselen vertoont en de andere niet is nog niet duidelijk. Gebleken is wel dat de algemeen voorkomende witte paardenkastanje het meest vatbaar is.

Al een aantal jaren zorgt de kastanjebloedingsziekte voor vroegtijdige uitval onder de paardenkastanje. In 2006 werd duidelijk dat een bacterie uit de *Pseudomonas syringae*-groep de boosdoener is. De ziekte toont zich met ingezonken, bobbelige bast, bast-scheurtjes en bloeding.

Onderzoekers hebben door proeven

verwondingen in de bast, zoals beschadigingen door dieren, schuren van takken, maaien, snoeien, vorst, bladverlies door wind, enz. Oppervlakkige prik- of schaafwondjes waren voldoende om zaailingen in de kas te infecteren. Maar of de poriën die van nature in de bast aanwezig zijn ook als toegangspoort voor de bacterie fungeren, kon nog niet worden vastgesteld.

Evenmin werd duidelijk waarom een kastanje op een gegeven moment ziek wordt. Opmerkelijk was wel dat er verschillen zijn tussen individuele planten in de mate van uitbreiding van de infectie en het wondherstel. Dit wijst er op dat de erfelijke aanleg van de plant een rol kan spelen. Daarnaast lijkt ook de hoge luchtvochtigheid in de proefopstelling in de kas het ziekteproces te versnellen. Soms is er wondherstel te zien, maar aan de binnenzijde bleek de bacterie echter nog steeds aanwezig. Wondherstel duidt dus niet per definitie op genezing, maar kan wel invloed hebben op het verdere verloop van het ziekteproces.

Lichtpuntje

Een lichtpuntje in het onderzoek was de ontdekking van een relatie tussen de aanwezigheid van een enzym in het bastweefsel en de gevoeligheid van de kastanje voor de bloedingsziekte. In de toekomst kan mogelijk op aanwezigheid hiervan worden getoetst of en in welke mate een boom of zaailing gevoelig is voor de ziekte. Het afgelopen jaar zijn op diverse locaties gedetailleerde groeiplateaonderzoeken gedaan bij aangetaste bomen. Ze vertoonden veel variatie in de mate van aantasting. Er is echter geen verband gevonden tussen de mate van bloedingsziekte en factoren zoals droogtestress, zoutschade en de standplaatsituatie. Onderzoekers nemen aan dat beheersmaatregelen om de conditie, vitaliteit en levensduur van de bomen te verbeteren de verspreiding van de bacterie in zieke bomen vermindert.

Meer informatie is te vinden op de website www.kastanjeziekte.wur.nl

foto: Fons van Kuik

Onder de schors blijkt steeds dat de hoeveelheid aangetaste hout veel meer is dan aan de de buitenzijde zichtbaar is.

geprobeerd te achterhalen hoe bijvoorbeeld de bacterie de boom binnendringt en hoe die zich in en buiten de boom verspreidt en langs welke route. Jonge boompjes werden kunstmatig geïnfecteerd. In het algemeen kunnen bacteriën de boom binnendringen via

Anne Frankboom

In april is de steunconstructie om de Anne Frankboom gerealiseerd en het monitoringsplan ingediend bij het stadsdeel. Het lijkt nu toch definitief: de Anne Frankboom blijft!

In het heetst van de strijd kregen we vele steunbetuigingen van u, maar ook kritische vragen. Vragen waarvan de strekking was: waarom zo veel tijd steken in het behoud van één (bijna) dode boom?

Ten eerste moeten we het feit van de dode boom weerleggen. De indruk bestaat bij veel mensen dat de Anne Frankboom nog slechts een zielig stompje is. Niets is minder waar, er staat een kastanje van indrukwekkende omvang. Een prachtige boom die alleen daarom al het behouden waard is, zoals u op de foto's op pagina 12 kunt zien. Wel met een zware aantasting, die de stabiliteit in gevaar brengt. Daarbij is het één van de bekendste bomen van de wereld. Waarom dit stukje historie niet

behouden? Waarom zoveel haast om de boom weg te halen? Waarom niet gewoon een steun om de boom zetten en de boom normaal oud laten worden met waarborgen voor de veiligheid van de omgeving?

En dan komen we op het onderdeel van de vraag: waarom zoveel tijd besteden aan de Anne Frankboom? Dat heeft te maken met het feit dat de Bomenstichting een kleine organisatie is en moest opboksen tegen machtige krachten die de boom weg wilden hebben en die alles uit de kast haalden om dat doel te bereiken. Bomenstichting en omwonenden versus Stadsbestuur en Anne Frank Stichting. Het was David en Goliath, het was Anne Frank, het werd wereldnieuws.

Resultaat van alle inspanningen: een bijzonder mooie boom, de wereldberoemde Anne Frankboom, is behouden. Dat is één. Maar er is een grotere betekenis. De Anne Frankboom

kan ons veel leren over de veterane levensfase van een boom. De fase waarin bomen een kleinere omvang krijgen, de kroon verkleinen om zo in goede conditie te kunnen blijven. Een fase die langer kan duren dan de jeugd- en volwassenfase bij elkaar. We hebben nauwelijks veterane bomen in Nederland en zeker niet in een stedelijke omgeving. Ze worden gekapt voordat ze veteraan worden. Nu hebben we een boom die we kunnen monitoren, en waarvan we veel kunnen leren. We zullen deze kennis met zoveel mogelijk vakmensen en geïnteresseerden delen. Dit is de betekenis van de Anne Frankboom voor boomverzorging en boombeheer in de toekomst.

Helène van der Poel,
directeur

foto: Anne Alders

colofon

33e jaargang, nummer 2, zomer 2008

ISSN 0166-784 X

Verschijnt 4 x per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie: Douwe van der Heij,

Maartje Nelemans, Erik Platje, Roelie de Weerd,

Eindredactie: Aart de Veer

Vaste medewerkers: San van der Molen (kort nieuws)

Hoofdredactie, vormgeving en advertenties:

Frank Moens (fmoens@bomenstichting.nl)

Basisvormgeving: Westbroek en Ter Haar

Redactieadres: Bomenstichting,

Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht

Tel: (030) 230 35 10 (van 9.00-13.00 uur),

Fax: (030) 231 03 31

www.bomenstichting.nl

Postbank: 2108755

Druk: Van den Berg's Drukwerken - Maarn

Gedrukt op Reviva Print 100 grams.

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

De Bomenstichting zet zich sinds 1970 in voor het behoud van bomen in de stad en op het platteland.

Donateur wordt u voor minimaal € 20,- p.j.

Beschermvrouwe:

Hare Majesteit de Koningin

WORKSHOPS EN CURSUS

De omgevingsvergunning komt er echt aan. Wees groen en goed voorbereid! De Bomenstichting organiseert dit najaar twee workshops en een cursus.

De eendaagse workshops geven duidelijke richtlijnen en aandachtspunten waar beleidsmedewerkers en boomspecialisten praktisch mee aan de slag kunnen.

De vierdaagse cursus gaat dieper in op de specifieke kansen en knelpunten in uw gemeente.

AGENDA

Doel van de cursus is het werken aan een blauwdruk voor uw groenbeleid op maat.

9 oktober

Start vierdaagse cursus 'Blauwdruk groenbeleid'

De overige data zijn: 30 oktober en 13 en 27 november. De cursus vindt op locatie plaats. Zie ook blz. 2.

4 en 20 november

Workshop 'Van kap naar omgevingsvergunning'

Deze eendaagse cursus vindt in Utrecht plaats. Zie ook blz. 2.

28 oktober

14e Dierckx-lezing van de Bomenstichting

Het onderwerp staat in het herfstnummer dat medio september verschijnt. Plaats: In de Driehoek, Utrecht.

MONUMENTALE BOOMTOPPER

Dit is een van de meest markante bomen uit het landelijk register van monumentale bomen. Kijk voor een overzicht van meer bomen op www.bomenstichting.nl

WETENSCHAPPELIJKE NAAM

Quercus robur

NEDERLANDSE NAAM

Zomereik

STANDPLAATS

Landgoed Verwolde, Laren (Gld)

GEMEENTE

Lochem

PLANTJAAR

1400-1600

OMTREK

780 centimeter

HOOGTE

25 meter

BIJZONDERHEDEN

Dikste eik van Nederland

De DIKKE van Verwolde

Als je het met boomliefhebbers over de Dikke Boom hebt dan weet vrijwel iedereen dat je daarmee *dé* eik op het landgoed Verwolde bij het Gelderse Laren bedoelt. In tegenstelling tot mensen is 'dikke' voor een boom een eerbiedwaardige aanduiding. En dat geldt zeker voor deze zomereik. Het is een reus die er aan doet denken hoe ons land er lang geleden moet hebben uitgezien: bebost en rijk voorzien van dit soort exemplaren. Niet voor niets ontstond de naam Holzland (houtland), dat later door de bewoners werd verbasterd tot Holland.

Het landgoed Verwolde werd in 1776 gesticht. Daarmee kwam de eik in de beschermende handen van de familie Van der Borch, die tot op de dag van vandaag op het landgoed wonen. De eik is hun trots. Op het landgoed is het dikke-boompad uitgezet, een wandelroute naar de boom.

De laatste paar decennia is de eik versneld achteruit gegaan. Eiken zijn taai en geven niet snel op. Met allerlei boomverzorgende maatregelen in 1982 en in 1998 is geprobeerd de groeiomstandigheden te optimaliseren en de boom te helpen bij het ouder worden. De tijd zal het leren of hij het voor eiken geldende gezegde 'drie eeuwen groeien, drie eeuwen bloeien en drie eeuwen sterven' kan waarmaken. Zo niet dan zal 'oom Frits', een eindje verderop, het stokje overnemen. Die eik werd in 1791 geplant bij de geboorte van Frederik Willem van der Borch.

foto's: Frank Moens

EEN BOOM IS BUITENGEWOON